

*Polina LUNGU**

**LUPTA PENTRU MENȚINEREA IDENTITĂȚII NAȚIONALE A
BASARABENILOR REFLECTATĂ ÎN OPERA LUI
ALEXANDRU BOLDUR**

*The Struggle of the Bessarabian People for Preserving Their National Identity
Reflected in the Works of Alexandru Boldur*

Abstract. Bessarabian scholar Alexandru Boldur is a remarkable personality of Romanian historiography. His works, mainly dedicated to the study of Bessarabian history, provide the audience with truthful pieces of information collected by the author from various documents, libraries and archives. Alexandru Boldur managed to make an impression with his hard work determination until late in his lifetime, through his power to overcome life's hindrances, his devotion to the Romanian nation, and especially the vastness of his works.

It is our belief that studying Alexandru Boldur's works is necessary for an accurate comprehension of the reality lived by our people and for

We consider that studying the works of Alexandru Boldur is a necessity in discovering the reality lived by the people we are a part of and for revealing the historical truth.

Keywords: Alexandru Boldur, historian, national identity, Bessarabia, historical truth.

*

„Întreaga sa viață și activitate științifică îl situează între marii istorici ai neamului românesc. Datorită onestității profesionale în folosirea izvoarelor și a respectului pentru adevărul științific, profesorul Alexandru V. Boldur a reușit să reconstituie trecutul istoric, manifestându-se, întotdeauna, ca un apărător de seamă al drepturilor poporului român”¹.

* Universitatea „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul (lungu.polina.usc@gmail.com).

¹ *Profesorul Alexandru V. Boldur (1886-1982)*, în Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București (DANICB), fond Boldur Alexandru, dosar I/8, f. 7.

Ideea esențială a prezentului studiu este de a evidenția unele aspecte ale luptei basarabenilor pentru menținerea identității naționale, făcând referire la unele lucrări din vasta operă a savantului basarabean Alexandru Boldur. Cadrul cronologic al studiului cuprinde, în general, anii 1812-1918. Limita inferioară este anul 1812, ce semnifică începutul suprimării dezvoltării Basarabiei, sub toate aspectele, în urma anexării ei de către Imperiul Țarist. Limita superioară este anul 1918 – anul înfăptuirii Unirii Basarabiei cu România, cel mai important eveniment istoric din viața poporului român.

Actualitatea subiectului abordat este determinată de necesitatea studierii realității trăite de-a lungul timpului de către românii basarabeni. Vom evidenția aceste aspecte din perspectiva dezvoltată de Alexandru Boldur în scrierile sale. Pentru completarea analizei am consultat și fondul Boldur Alexandru din cadrul Arhivelor Naționale ale României din București.

În scrierile sale autorul reușește să descrie istoria Basarabiei, cuprinzând mai multe dimensiuni, cum ar fi: politică, administrativă, națională, culturală, confesională, economică, socială. Consultând îndeaproape opera lui Alexandru Boldur, ne convingem că drama ținutului dintre Prut și Nistru², la fel și lupta pentru identitate națională a poporului român, se accentuează în urma semnării tratatului de

² Merită menționat faptul că numirea lui Scarlat Sturdza în funcția de guvernator civil al Basarabiei, în anul anexării ei de către Imperiul Țarist, nu a fost întâmplătoare. Conform literaturii de specialitate „numirea unui boier localnic în cea mai înaltă funcție administrativă a provinciei, după aranjamentele guvernanților ruși, trebuia să atenueze nemulțumirea populației băștinașe, generate de starea de incertitudine în care se pomenise după dezmembrarea Moldovei”. A se vedea, Sergiu Cornea, *Organizarea administrativă a Basarabiei (1812-1917)*, Cahul, Universitatea de Stat din Cahul, 2003, p. 22.

Din cauza problemelor de sănătate, guvernatorul român nu reușea să-și onoreze obligațiile de serviciu. Referitor la demiterea sa, s-au lansat mai multe opinii, dar s-a ajuns la concluzia că cea mai credibilă aparține lui Gh. Bezviconi, care consemna următoarele: „El n-a fost înlocuit, ci a predat conducerea Basarabiei generalului Harting...”. Potrivit sursei, Scarlat Sturdza „printr-o ordonanță oficială a încredințat atribuțiile funcției lui Harting, până la însănătoșirea sa. Deci, Scarlat Sturdza n-a fost concediat, el a delegat exercitarea atribuțiilor de serviciu guvernatorului militar al regiunii”, fapt confirmat prin ukazul țarului din 17 iunie 1813. A se vedea, *Ibidem*, pp. 39-40.

Astfel, succesorul lui Scarlat Sturdza devine generalul Harting. Această hotărâre posibil să fi fost influențată și de raportul negativ întocmit de funcționarul rus Baicov, delegat în Basarabia pentru a verifica cum stau lucrurile în realitate, care, la rândul său, îi reproșa boierului moldovean „lipsa de experiență, bătrânețea și slăbiciunea caracterului”, denumind guvernul local „prea moale”. A se vedea, Alexandru Boldur, *Autonomia Basarabiei sub stăpânire rusească în 1812-1828. Studiu*, Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească, 1929, pp. 16-17. În realitate, însă, se dorea aprig a administra Basarabia conform modelelor țariste. La funcția de guvernator în continuare s-au succedat doar funcționari ruși sau cei care au căzut pradă rusificării. A se vedea, Sergiu Cornea, *op. cit.*, p. 40.

pace ruso-turc din 16/28 mai 1812 la București. Conform spuselor lui Alexandru Boldur, acest tratat „prin care a fost răpită Basarabia, a desconsiderat dreptul la viață al poporului românesc, reducându-i spațiul vital, și este un rezultat al egoismului rusesc, fiind lipsit de orice dreptate”³.

Potrivit opiniei sale, cu toate eforturile de colonizare și deznaționalizare forțată a provinciei, „caracterul românesc se păstrează în orientarea și mentalitatea claselor sociale din Basarabia, în cultura și limba poporului, în viața bisericească ortodoxă, și în dreptul public și privat al provinciei”⁴.

Studiind opera lui Alexandru Boldur, aflăm că la scurt timp după instituirea sistemului administrativ țarist în Basarabia, în anul 1814, izbucnește un conflict între nobilimea moldovenească și generalul Harting⁵. Politica implementată de acesta în provincie semăna neliniște în rândul populației care se temea că va fi lipsită de drepturile și prerogativele sale. Corespunzător afirmațiilor autorului, nobilii au fost cei care au înaintat petiții către centru, apelând la ajutorul Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni căruia îi comunicau: „Turma ta se înecă în valurile ce emană din întunericul invizibil pentru suprimarea obiceiurilor noastre”⁶. Boierii erau indignați pentru acuzațiile aduse, precum că după natura lor sunt „înclinați spre apucături rele”⁷ și se solicita pentru ei aplicarea celor mai aspre pedepse. În acest sens „ei cer să le fie păstrate legile firești ale provinciei, să se dea posibilitate mitropolitului să fie președinte și prima persoană în judecăți și în fine să li se dea ca guvernator civil pe unul dintre moldovenii de baștină”⁸. Insistența nu a fost zadarnică. Pentru moment, datorită intervenției mitropolitului, nobilimea a fost lăsată în pace⁹, iar „Basarabia să-și păstreze toate caracteristicile ei”¹⁰. Această hotărâre a fost oarecum favorizată de concluziile lui Sviniin, funcționar rus al Ministerului de externe, delegat în ținut pentru a cerceta situația la fața locului, care a constatat că „moldovenii sunt de un caracter liniștit, blând și bun; oamenii cu starea de mijloc și din cea de sus sunt simpli, primitivi, tari în credință religioasă și către patrie și ascultători ai autorităților, din cauza abuzurilor dese au devenit timizi și neîncrezători în guvern...”¹¹. Raportul lui Sviniin, prin conținutul său, combate teza

³ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 426.

⁴ Idem, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 58.

⁵ Idem, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 450.

⁶ Idem, *Autonomia Basarabiei sub stăpânire rusească în 1812-1828. Studiu*, Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească, 1929, pp. 23-24.

⁷ *Ibidem*, p. 24.

⁸ *Ibidem*, pp. 24-25.

⁹ *Ibidem*, p. 25.

¹⁰ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 450.

¹¹ Idem, *Autonomia Basarabiei sub stăpânire rusească în 1812-1828. Studiu*, Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească, 1929, p. 26.

potrivit căreia moldovenii nu au legi, susținând, astfel, părerile boierilor și ale mitropolitului¹². Alexandru Boldur aduce la cunoștință cititorului că inițial guvernul țarist „a recunoscut caracterul juridic specific moldovenesc al provinciei dintre Prut și Nistru, respectându-l în primele sale legi cu privire la ea”¹³, ulterior, însă, s-a purces la desființarea autonomiei și introducerea modelului de administrare străin băștinașilor¹⁴. Indiferent de situație, se remarcă rezistența conștiinței juridice naționale, iar „dreptul românesc vechi, înțelegând prin aceasta obiceiul pământului și receptia judecătorească a dreptului bizantin, a supraviețuit în Basarabia toate ispitele soartei istorice”¹⁵.

Prin prisma operei lui Alexandru Boldur devine cunoscut faptul că, în general, nobilimea și-a păstrat mentalitatea românească timp îndelungat. Pentru redarea cât mai amplă a evenimentelor și faptelor derulate pe teritoriul Basarabiei în perioada aferentă studiului de față, autorul oferă exemple concrete care demonstrează formele de protest ale nobilimii, a populației în general față de opresiunea la care era supusă întreaga Basarabie. Băștinașii luptau pentru menținerea specificului național și optau pentru păstrarea legilor locale în fața tuturor funcționarilor care se perindau de-a lungul timpului în provincia dintre Prut și Nistru.

O formă de rezistență față de regimul instaurat, potrivit relatărilor istoricului basarabean, este semnalată în anul 1819 la Cetatea Albă când doi dintre nobili, Machedon și Grecul, membri ai completului de judecată, la Tribunalul ținutal „au refuzat categoric să vorbească în limba rusă, să semneze procesele verbale și să facă cercetări în limba rusă”¹⁶. Pentru curajul demonstrat acești nobili au fost destituiți din funcție¹⁷.

În același an reprezentanții nobilimii din Sfatul Suprem, organul de conducere autonomă al provinciei, s-au opus unei propuneri a guvernatorului plenipotențiar al Basarabiei, generalul Bahmetiev, în legătură cu ordinea ședințelor Sfatului Suprem, aprobarea căreia, potrivit surselor, însemna „negarea fidelității basarabenilor”¹⁸, „insultă adusă națiunii”¹⁹, „lipsă de ambiție și cinste”²⁰. Opoziția devenea tot mai acută în provincie. Reieșind din cercetările întreprinse pe parcursul

¹² *Ibidem*.

¹³ Alexandru Boldur, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 105.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Alexandru Boldur, *Dreptul local al Basarabiei. Schiță de istorie*, Chișinău, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, 1932, p. 3.

¹⁶ Idem, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 62.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 450.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

vieții, Alexandru Boldur precizează că dacă mai târziu se constată o diminuare a mișcării naționale în rândul nobilimii, acest lucru se întâmplă datorită schimbării componenței acestei pătri sociale. Din cauză că statutul de nobil se acorda noilor veniți sau era obținut prin exercitarea serviciului în Basarabia, s-a ajuns ca nobilimea aborigenă să devină minoritară. Pentru comparație, Alexandru Boldur prezintă evoluția numărului familiilor nobililor pentru anii 1818 și 1912²¹. Se constată că la centenarul anexării Basarabiei, nobilimea era grupată în trei categorii: „crescuți și deveniți nobili prin serviciul în Basarabia – 42%; proveniți din Moldova – 30%; proveniți din Rusia – 27%”²². Mai mult de 2/3 din nobilime nu provenea din Moldova, ceea ce explică starea lucrurilor creată în timp²³. Din 95%, totalul familiilor de nobili moldoveni în anul 1812, se constată o reducere drastică până la 30%, ceea ce a generat și schimbarea mentalității, astfel încât „nobilimea și-a pierdut calitatea de conducătoare națională a societății românești din Basarabia”²⁴.

Conform opiniei istoricului, chiar dacă o parte a acesteia a fost asimilată de elementele străine, oricum exista „un curent cultural moldovenesc”²⁵ care a rămas intransigent până la sfârșitul dominației țariste²⁶. „Totuși, nu se poate spune – nota Alexandru Boldur – că în mentalitatea boierilor moldoveni s-ar fi stins flacăra românismului. Boierimea, ca o pătură cultă care reprezenta atunci Basarabia, nu-și uita proveniența etnică. (...) potrivit unor date oficiale, în 1839 boierii moldoveni din Chișinău erau devotați cauzei naționale”²⁷. Pentru reliefarea ideilor sale, autorul amintește în opera sa despre perioada anilor 1862-1863 când în Basarabia exista „partidul boierilor” care opta pentru reunirea națională. Printre membrii acestuia erau frații Cotruță, frații Casso, frații Cristi și alți români basarabeni. Nicolae Ștefan Casso intenționa să provoace în ținut o revoltă împotriva regimului de guvernare²⁸. Susținător al românismului, acest „filozof din Chișcăreni”²⁹ (1839-1904) a înființat în satul cu același nume o școală profesională cu predare în limba română, dar care a activat doar doi ani, fiind interzisă de autoritățile țariste³⁰.

²¹ Alexandru Boldur, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, pp. 68-69.

²² *Ibidem*, p. 70.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Alexandru Boldur, *Imperialismul sovietic și România*, Ediție îngrijită de Ion Alexandrescu, București, Editura Militară, 2000, p. 54.

²⁵ Idem, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 448.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Alexandru Boldur, *Imperialismul sovietic și România*, Ediție îngrijită de Ion Alexandrescu, București, Editura Militară, 2000, p. 53.

²⁸ *Ibidem*, pp. 53-54.

²⁹ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 454.

³⁰ *Ibidem*, pp. 454-455.

Nemulțumirea față de noul sistem administrativ se făcea simțită și în rândul țărănimii. Exodul masiv al populației peste Prut confirmă acest fapt. Era necesară îmbunătățirea metodelor de guvernare pentru a potoli emigrarea românilor basarabeni. În susținerea raționamentelor enunțate, Alexandru Boldur prezintă părerea unui autor rus, familiarizat cu situația, care consemna următoarele: „Lipsa de supraveghere bună asupra activității persoanelor, cărora a fost încredințată paza bunei stări a populației din oblaste, lipsa sistemului în legiferare și tot răul ce a provenit din aceste cauze, foarte repede au fost simțite de clasa socială inferioară, cea mai numeroasă. Poporul se întorcea în hotarele turcești cu aceeași iuțală, cu care puțin mai înainte tindea să vină sub adăpostul Rusiei uniconfesionale”³¹. Alexandru Boldur semnaleză că cea mai numeroasă clasă socială și tradiționalistă din generații – țărănimea, s-a acomodat într-un final cu sistemul administrativ țarist, dar nu au renunțat la cultura națională. În lipsa organizării învățământului de stat în limba română, țărănimea se îmbogățea spiritual lecturând diverse publicații românești, cărți religioase, scrieri ocazionale. Nu au abandonat sub nici o formă folclorul tradițional: baladele, cântecele haiducești, colindele, dăinuind „pe toată întinderea meleagurilor moldovenești”³², iar spiritul religios a supraviețuit tuturor obstacolelor vremii, rezistând deznaționalizării forțate atunci când limba română a început să fie persecutată în locașurile sfinte, iar biserica să fie transformată într-un instrument de oprimare națională prin rusificare intensă, fapt accentuat odată cu sosirea în 1908 a episcopului Serafim în Basarabia³³.

Alexandru Boldur conchide: „Naționalitatea românească a continuat să trăiască în țărănime, unde tradiția moștenită de veacuri, se păstra cu toată agerimea și cu toată persistența. (...) Țărănimii se datorește unirea Basarabiei cu România din 1918. Masele populare țărănești din Basarabia, care și-au păstrat mentalitatea sa națională, au făcut primul pas temeinic spre reîntregirea neamului românesc”³⁴.

Potrivit concepției sale, cultura românească a dăinuit pe toată durata ocupației țariste, fiind susținută de clerul basarabean. Identificăm o serie de acțiuni prin realizarea cărora se confirmă acest fapt. Biserica și preoțimea locală oficiau slujbele în limba română, limbă vorbită și înțeleasă de poporul băștinaș. Cărțile bisericești se publicau în aceeași limbă și erau în permanentă circulație pe teritoriul Basarabiei. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni prin activitatea sa a promovat spiritul național, aducându-și aportul la tipărirea bibliei românești care s-a răspândit

³¹ Alexandru Boldur, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 71.

³² Idem, *Imperialismul sovietic și România*. Ediție îngrijită de Ion Alexandrescu, București, Editura Militară, 2000, pp. 54-55.

³³ Idem, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 461.

³⁴ Idem, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, pp. 78-79.

nu doar pe teritoriul dintre Prut și Nistru, ci și în vechea Moldovă³⁵. În Basarabia în perioada dominației țariste sunt prezente cărțile didactice, apariția acestora fiind coordonată de necesitățile populației, setea către cunoaștere în limba maternă³⁶.

Alexandru Boldur nu uită să menționeze în opera sa scriitorii basarabeni care, prin contribuția lor, s-au înălțat „până la culmile unei adevărate conștiințe românești”³⁷, de exemplu, Alexandru Sturdza, optând pentru unirea tuturor românilor, Alecu Russo „visa o Românie întregită între Tisa și Nistru (...)”³⁸, românul basarabean Bogdan Petriceicu Hasdeu, patriotul român Constantin Stamati, poetul Alexei Mateevici – personalități notorii ale neamului implicate în realizarea crezului național³⁹.

În urma studierii operei lui Alexandru Boldur, aflăm că pe arena vieții sociale din Basarabia se fac încercări de creare a presei românești. În 1848 unii boieri basarabeni planificau editarea la Chișinău a ziarului *Românul*, dar nu au primit autorizație din partea guvernului rusesc⁴⁰. În anul 1884 în Basarabia apare primul ziar românesc *Mesagerul Basarabiei*, dar și această tentativă a fost anihilată. Doar după revoluția din 1905 apar o serie de publicații românești, de exemplu, ziarul săptămânal românesc *Basarabia* (1906 și 1907), revista bisericească *Luminătorul* (1908), ziarul național *Glasul Basarabiei* (1913), revista *Cuvânt Moldovenesc* (1913) care, în următorul an, se completează cu un ziar săptămânal, având același titlu⁴¹. Alexandru Boldur constată că „acest modest început de ziaristică și publicistică românească în provincie, răspundea unei nevoi imperioase a populației și mai ales a țărănimii, care, (...), nu era deprinsă nici cu cartea rusă și nici ziarul rusesc”⁴². Reintroducerea limbii române în toate sferele de activitate „ca un program minimal cultural pentru propășirea acestei provincii și ca un prim început în direcția unei politici naționale sănătoase”⁴³ devenea o necesitate stringentă. Este de apreciat și apariția multor scrieri privind istoria Basarabiei, care combăteau tezele lansate anterior de istoricii străini și totodată cultivau conștiința națională românească în rândul elitei intelectuale basarabene⁴⁴. Cultura românească a mai rămas viabilă prin

³⁵ *Ibidem*, p. 86.

³⁶ *Ibidem*, pp. 87-88.

³⁷ *Ibidem*, p. 88.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 89.

⁴¹ *Ibidem*, p. 100.

⁴² Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 479.

⁴³ *Ibidem*, p. 467.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 480.

intermediul teatrului, folclorului muzical și muzicii în general, publicul larg apreciind caracterul național al acestora⁴⁵.

În opera sa Alexandru Boldur oferă repere biografice ale celebrităților domeniului muzical și prezintă aportul adus muzicii românești de către fiecare în parte. De exemplu, Gavriil Musicescu „o mare personalitate muzicală, ce a dus lumina și căldura educației sale muzicale la Iași spre a servi neamul întreg și este o mândrie a Basarabiei”⁴⁶, Valentina Cuza, care „cu sufletul, ea era întotdeauna alăturată Românilor din Basarabia”⁴⁷, Alexandru Ilie Ziloti, „un alt mare artist de proveniență din Basarabia”⁴⁸, basarabeanul Grigorie Teodor Lvovschi, „un compozitor bisericesc de seamă, trăsătura lui caracteristică fiind păstrarea melodiilor vechi și a unui stil riguros al armoniei”⁴⁹. Acești reprezentanți ai muzicii și mulți alții, după părerea lui Alexandru Boldur, „(...) sau au avut legături sufletești cu Basarabia și basarabenii, sau, răsărind din solul acestei provincii frumoase moldovenești, au părăsit-o pentru a-și crea situații mari, pe care mica Basarabie nu le putea da”⁵⁰. Un caz impresionant menționat este cel al vestitului lăutar Lemiș de la Bălți, care în 1870 „a fost expulzat din Basarabia, deoarece cântecele lui trezeau în sufletul basarabenilor sentimente naționale”⁵¹. Se atestă o extindere a activităților cultural-artistice derulate pe teritoriul Basarabiei. În Chișinău artiștii români prezentau spectacole în limba română⁵². Suntem pe deplin de acord cu afirmația lui Alexandru Boldur conform căreia „oriunde s-ar afla basarabeanul, sufletul lui vibrează la sunetele muzicii naționale românești”⁵³.

Alexandru Boldur, luptător pentru cauza națională stabilește existența unui adevăr: „Interesul pentru trecutul Basarabiei a fost trezit și a dat roade însemnate. (...) Toate aceste manifestări din diferite domenii: istoria bisericii, cărți didactice, literatură, presă și publicistică, teatrul și muzica, precum și circulația cărților în popor, folclorul țărănesc național, și arta poporană, pe care le-am arătat, descriind tradiționalismul țărănimii, și limba românească în administrația și școala Basarabiei ne dovedesc că cultura românească s-a păstrat în Basarabia în tot timpul dominației rusești. Dacă această cultură nu a avut un caracter prea activ, ea a fost suficientă pentru a menține în masele populare basarabene conștiința existenței sale osebite de

⁴⁵ Alexandru Boldur, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 101.

⁴⁶ Idem, *Muzica în Basarabia. Schiță istorică*, București, Institutul de Arte Grafice „Marvan” S. A. R., 1940, pp. 14-15.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 17.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 19.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 20.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, pp. 20-24.

⁵³ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 480.

cea a rușilor, pentru ca la sunetul goarnei revoluționare din 1917, la vestea eliberării, poporul român din Basarabia să-și revină complet la o conștiință națională perfectă, la o conștiință a originii, a fraternității de rasă, de limbă și de istorie cu toți românii de pretutindeni”⁵⁴.

Pentru a-și valorifica punctul de vedere expus anterior, Alexandru Boldur înaintează următoarea afirmație: „Anul 1917 este plin de diferite hotărâri (...)”⁵⁵, demonstrând că multe dintre ele și-au găsit implementarea pe parcursul anului 1918. În acest context, istoricul propune în opera sa rezumatul etapelor mișcării naționale din Basarabia în anul 1917, acțiune care, din punctul nostru de vedere, înscrie o pagină importantă în trecutul istoric al ținutului basarabean.

Prima etapă a mișcării naționale, conform relatărilor cercetătorului, se caracterizează prin proclamarea la 25 octombrie 1917 a autonomiei teritoriale politice a Basarabiei în urma convocării Congresului ostașilor moldoveni în componența căruia intrau ofițeri și soldați, în total 989 delegați. Unul din motivele esențiale ale realizării acestui act a fost respectarea „principiului libertății popoarelor de a dispune de soarta lor”⁵⁶, amintindu-se cultura națională specifică ținutului și trecutul istoric basarabean. Ulterior, la 21 noiembrie 1917, are loc reuniunea „parlamentului revoluționar al Basarabiei”⁵⁷ – Sfatul Țării.

Cea de-a doua etapă rămâne a fi remarcabilă prin proclamarea de către Sfatul Țării la 2 decembrie 1917 a Basarabiei ca Republică Moldovenească Democratică, fără a întrerupe legătura cu Rusia, aceasta fiind stat federativ. Totodată are loc instituirea Consiliului Directorilor Generali. Din cauza instaurării dezordinii și anarhiei în provincie, s-au înaintat demersuri către guvernul român, solicitându-se ajutor. Astfel, la 13 ianuarie 1918 armata română vine în Basarabia cu scopul de a asigura ordinea socială.

Cea de-a treia etapă datează cu 24 ianuarie 1918 când Sfatul Țării declară Basarabia republică independentă. Treptat se dezvoltă conștiința națională și se diminuează influența Rusiei asupra Basarabiei.

Toate aceste acțiuni premergătoare, elucidate de Alexandru Boldur, conduc către realizarea la 27 martie 1918 a celui mai fundamental act istoric – Unirea Basarabiei cu România. Organul legislativ Sfatul Țării înaintează atunci unele condiții referitor la regimul politic, social și administrativ⁵⁸, ceea ce face dovada unui „contract benevol”⁵⁹.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 481.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 467.

⁵⁶ Alexandru Boldur, *Basarabia românească*, București, Tipografia Carpați, 1943, p. 129.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 130.

Documentarea minuțioasă îi permite savantului de origine basarabeană să formuleze următoarea concluzie: „Unirea duce naționalitatea română spre renaștere și spre organizarea unui stat nou al tuturor Românilor, visat de cei mai buni reprezentanți ai gândirii politice românești”⁶⁰.

În presa vremii Alexandru Boldur și-a lăsat amprenta printr-o serie de articole consacrate evaluării situației Basarabiei în componența Imperiului Țarist, dar și în componența României Mari. Printre acestea pot fi menționate: *Cultura națională în Basarabia* (Cuvântul, 4 iunie, 1931)⁶¹, *Problema Basarabiei* (Cuvântul, 31 mai, 1931)⁶², *Cealaltă Basarabie* (Cuvântul, 12 mai, 1931)⁶³, *Un curent nou* (Cuvântul, 7 februarie, 1931)⁶⁴, *Scrisori din Basarabia. Naționalizarea provinciilor alipite* (A.B.C., 15 ianuarie 1935, nr. 66)⁶⁵, *Unirea Basarabiei* (Viața Basarabiei, 10 aprilie, 1938, nr. 1521)⁶⁶.

În acest context T. Grati menționează: „Lupta pentru dreptul românesc deține o mare pondere în ansamblul operei lui Alexandru Boldur. După publicarea ei, străinătatea, dimpotrivă, face tot posibilul să înțeleagă drepturile României asupra Basarabiei, trup din trupul ei, suflet din sufletul ei. Inima savantului a bătut numai pentru scopurile românimii. (...) Idealul de viață a lui Alexandru Boldur a fost «Un neam românesc între hotarele lui firești unit în suflet și în simțiri». Opera lui Alexandru Boldur se întoarce la inima și la mintea basarabenilor ca să sporească izvorul din care ea s-a inspirat”⁶⁷.

Alexandru Boldur a urmărit continuu evoluția evenimentelor derulate pe teritoriul dintre Prut și Nistru. Acest fapt a contribuit la elaborarea operei sale titanice dedicate preponderent istoriei Basarabiei. Datoria sa morală de a prezenta adevărul istoric s-a materializat prin îmbogățirea istoriografiei românești. Analizând în calitate de cititori și cercetători cointeresați lucrările istoricului de origine basarabeană, și identificând formele de rezistență pentru menținerea identității naționale, ne convingem repetat că „Basarabia este și va rămâne pururi

⁶⁰ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, Editura Victor Frunză, 1992, p. 507.

⁶¹ *Cultura națională în Basarabia*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 7.

⁶² *Problema Basarabiei*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 8.

⁶³ *Cealaltă Basarabie*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 9.

⁶⁴ *Un curent nou*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 10.

⁶⁵ *Scrisori din Basarabia. Naționalizarea provinciilor alipite*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 29.

⁶⁶ *Unirea Basarabiei*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar III/60, f. 59.

⁶⁷ *Alexandru Boldur în viziunea contemporanilor*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar V/4, f. 6.

românească”⁶⁸, iar Alexandru Boldur „un istoric de predilecție al Moldovei și în special al Basarabiei”⁶⁹.

⁶⁸ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, Editura Victor Frunză, București, 1992, p. 524.

⁶⁹ *Memoriu*, în DANICB, fond Boldur Alexandru, dosar IV/1, f. 73.